

*Георгіна Кампо, к.е.н., доцент
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Олеся Гаврилець, к.е.н., доцент
ДВНЗ «Мукачівський державний університет», м. Мукачево*

ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Питання формування дохідної частини місцевих бюджетів є надзвичайно актуальним упродовж багатьох років. Особливо це важливо в сучасних умовах, оскільки саме на місцеве самоврядування покладено відповідальність за забезпечення життєдіяльності та добробуту населення в регіонах, до того ж їх роль зростатиме у майбутньому у процесі відновлення комунальної інфраструктури після деокупації територій України.

Так як реформу децентралізації започатковано в 2014 році, то вже можна робити певні висновки щодо її результатів. Саме завдяки цій реформі місцеві громади змогли акумулювати необхідний обсяг фінансових ресурсів для забезпечення і підтримки всіх сфер життєдіяльності громадян в умовах воєнного стану – функціонування комунального господарства, допомога внутрішньо переміщеним особам, організація укриттів та пунктів обігріву, сприяння релокації бізнесу.

Фінансова децентралізація передбачає законодавче закріплення за кожним рівнем влади певних функцій або окремих публічних послуг та необхідного для їх виконання матеріально-фінансового ресурсу. [6, с. 65].

Фінансова децентралізація включає: 1) децентралізацію видатків; 2) децентралізацію доходів; 3) організаційну самостійність [7].

Розглянемо формування доходів місцевих бюджетів протягом останніх трьох років (табл.1)

Таблиця 1

Динаміка доходів місцевих бюджетів у 2019-2020 роках, млн. грн [1,2,3].

Надходження до місцевих бюджетів	2019	2020	2021	Відхилення	
				абс.	відн.
Податкові надходження	270545,79	285571,55	346713,19	76167,40	28,15
Неподаткові надходження	26105,01	21462,55	27183,01	1078,0	4,13
Доходи від операцій з капіталом	2928,83	3473,08	3462,22	533,38	18,21
Трансферти	260302,02	160177,05	202733,29	-57568,73	-22,12
Надходження від урядів іноземних держав, міжнародних організацій	44,29	146,39	36,04	-8,25	-18,63
Цільові фонди	601,95	649,36	571,39	-30,56	-5,08
Разом	560527,91	471479,98	580669,15	20171,24	3,60

Як бачимо, відбувається зростання власних доходів місцевих бюджетів: податкових та неподаткових надходжень на 28,15% та 4,13% відповідно, а також доходів від операцій з капіталом – на 18,21%. Позитивним є те, що зростання податкових надходжень перевищує індекс інфляції за відповідний період, що вказує на зміцнення бази власних доходів бюджетів у регіонах. В той же час спостерігається зменшення обсягу трансфертів з державного бюджету на 22,12%, надходжень від урядів іноземних держав та міжнародних організацій на 18,63%.

Багато викликів постало перед місцевими фінансами у 2022 році. За вісім місяців 2022 поточного року зросла частка місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету – до 25,3%, тоді як за 2019-2021 роки ця частка коливалася у межах 22 -23 %: 23,3% у 2019, 22,6 % у 2020 та 22,8% у 2021 роках [8].

Все це вказує на зростання ролі місцевих бюджетів та посилення їхньої фінансової незалежності. Проте, надалі залишається актуальною проблема горизонтальних дисбалансів у місцевих фінансах, яка тільки посилилась цього року, оскільки частина місцевих громад зазнала значних втрат через військові дії, а деякі продемонстрували зростання доходів, особливо на заході країни. Це пояснюється релокацією підприємств у більш безпечні західні регіони та зростанням надходжень від ПДФО внаслідок зростання заробітних плат військовослужбовців, а також зростання нормативу зарахування ПДФО до бюджетів сільських, селищних, міських територіальних громад на рівні 64% за рахунок зменшення нормативу зарахування ПДФО до державного бюджету (21%). Цю норму продовжено і на 2023 рік. [5]

Варто відмітити зростання надходжень єдиного податку у 2022 році до місцевих бюджетів внаслідок внесених змін до спрощеної системи оподаткування. Суб'єктам підприємництва, обсяг доходів яких менше 10 млрд грн, було дозволено обрати спрощену систему оподаткування та сплачувати єдиний податок за ставкою 2% [4].

Проте, знизилась надходження від плати за землю та податку на нерухоме майно внаслідок змін у законодавстві – її було дозволено не нараховувати та сплачувати на територіях, де ведуться бойові дії та тимчасово окупованих територіях. За різними оцінками місцеві бюджети недоотримали близько 4 млрд грн плати за землю.

В цілому, можна зробити висновок, що в результаті реформи децентралізації вдалося досягнути позитивних змін у сфері місцевих фінансів. Бюджети територіальних громад демонструють фінансову стійкість і, навіть у надзвичайно складних умовах, забезпечують функціонування комунальної інфраструктури та життєдіяльність громадян.

Список використаних джерел:

1. Виконання місцевих бюджетів 2019. Державний веб-портал бюджету для громадян. Open budget. Міністерство фінансів України. URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2019&budgetType=LOCAL>
2. Виконання місцевих бюджетів 2020. Державний веб-портал бюджету для громадян. Open budget. Міністерство фінансів України. URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2020&budgetType=LOCAL>
3. Виконання місцевих бюджетів 2021. Державний веб-портал бюджету для громадян. Open budget. Міністерство фінансів України. URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2021&budgetType=LOCAL>
4. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану» №2142-IX. від 24.03.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text>
5. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15.03.2022 №2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>
6. Лазутіна Л.О. Джерела формування місцевих бюджетів сільських територій в умовах децентралізації. URL: <http://global-national.in.ua/archive/6-2015/150.pdf>
7. Слободянюк Н.О., Коніна М.О. Проблеми формування дохідної частини місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації. *Вісник Мукачівського державного університету*. Економіка та суспільство. Випуск № 2. 2016, С.611-616
8. Онишук І. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 8 місяців 2022 року URL: <https://decentralization.gov.ua/news/15570>